

BILBAO

OCELOVÉ SRDCE ŠPANĚLSKA

Napsala Zuzana Churanová, foto: Bilbao Turismo

Za posledních dvacet let se průmyslově dýchavičné Bilbao změnilo k nepoznání. Bocho neboli dolík, jak říkají svému městu jeho obyvatelé, se vyloupl jako kaštan ze své metalurgicky rezavé slupky a místo hnědých továren a komínů se tu ve slunci lesknou titanové desky Guggenheimova muzea. Bývalá španělská „Ostrava“ velkoryse změnila svoji tvář i náladu.

Největší město Baskicka s přibližně 353 tisíci obyvateli si na velkoměsto nehraje, a přeci tu v pohodě strávíte celý víkend. Můžete zajet metrem až k Atlantiku, vláčkem do sousedního San Sebastiánu nebo můžete navštívit městečko Guerniku. Ale předtím budete mít co dělat, abyste si Bilbao dobře prohlédli. Historické jádro, které je srdcem města už od roku 1300, kdy Bilbao díky donu Diegovi Lópezovi de Haro získalo status města, se točí kolem takzvaných Siete calles neboli Sedmi ulic.

První dojem je chaotický. I názvy v baskičtině vás dokonale zmatou. Člověk neví kam se vrátit, a tak nejlepší je začít z náměstí Plaza de Santiago, od hlavní katedrály Santiago s Andělským portálem. Z náměstí se pak můžete vydat ulicí dolní či horní, či tou ještě více dolní a ještě více horní. Tak se totiž uličky doslovně jmenují. Nejslavnější je ulice Somera, je zde nejvíce barů a odehrává se zde rituál zvaný txikiteo, tedy chůze od baru k baru společně s kamarády za veselého popíjení malých kalíšků vína, piva či sidry.

Bilbao je a bylo vždy hlavním přístavem Baskicka, i když jeho centrum dnes odděluje od moře 14 kilometrů pevniny. Lodě ale při přílivu vplouvaly po řece Nervión až do části města zvané Arenal. Zde se pak konala vykládka a nakládka a čekalo na příliv, aby loď mohla zase vyplout na širé moře. Dnes už sem lodě nezajíždějí, takový zaoceánský parník by těžko projel pod mosty, ale Bilbao stále žije z obchodu s Nizozemskem, Velkou Británií, Francií a zámořím jako kdysi. Jakousi vzpomínkou na lodě připlouvající až do města je budova tržiště La Ribera, podobající se tvarem

plující lodi, a podle Guinnessovy knihy rekordů údajně největší kryté tržiště Evropy.

Za španělským Mozartem

Jen kousek je to pak k mostu San Antón do čtvrti Atxuri, kde je k vidění ukázka baskické gotiky – klášter Encarnación z roku 1526. Ale také zrekonstruované nádraží baskických železnic Eusko Trebideak, odkud můžete vyrazit na cestu po pobřeží třeba parním vláčkem, a nebo nasadnout do jediné linky supermoderní tramvaje a odjet na fotbalový stadion na druhém konci města. Ve městě jsou však ještě další dvě nádra-

foto: flickr.com

ží a za zmínku stojí určitě nádraží Feve, které spojuje Bilbao se Santanderem. Po úzkokolejce kdysi mířily vagony plné uhlí z leonských dolů do vysokých pecí Bilbao, nyní nabízí lidem výlety do širokého okolí.

Přímo proti Arenalu, tedy místu, kam moře po staletí naplavovalo písek, stojí v městském parku divadlo Arriagy, pojmenované po Juanu Crisóstomo Arriagovi, španělském Mozartovi, rodáků z ulice Somera. A po proudu řeky dojdete po Campo Volantín až k radnici, dílu Joaquína Rucoby, architekta, který projektoval také divadlo. Na pátém stupni schodiště k radnici najdete oficiální nadmořskou výšku města 8 metrů a 80,4 centimetrů nad mořem.

Všechny uličky starého města jsou jen pro pěší, jako stvořené k bezcílnému toulání. V poklidu si vy-

GUERNICA - SRDCE BASKICKA

Při bombardování v roce 1937 bylo městečko téměř zničeno, ale Dům vlády Casa de Juntas bombardování přežil. Právě zde přísahali všichni lehendakari neboli předkové baskické vlády, ale i dřívější králové Španělska. A přísahají zde dodnes pod stejnojmenným dubem, že budou ctít a dodržovat baskická práva.

foto: shutterstock

foto: Turespaña

V parku Evropa najdete různá zpodobnění městečka Guernica a jeho historie, například sochu od Eduarda Chillidy a Henry Moora. A kousek odtud, v Omě, se můžete procházet fantasmagorickým lesem pomalovaným v divokých barvách Agustínem Ibarrolou nebo prehistorickými jeskyněmi v Santimamiñe. Guernica je snadno přístupná Eusko vlakem nebo autem po dálnici A-8.

chutnejte atmosféru uličky Řezníků, Koželuhů, Barvířů nebo Psí a třeba zabloudíte i na náměstí Miguela de Unamuno y Jugo s úžasným etnografickým baskickým muzeem, jehož nádvoří vévodí předkřesťanský idol Mikeldi, jakýsi kamenný býček či divoké prase, který posloužil jako předloha pro cenu každoročního bilbajského festivalu dokumentárních filmů Zinebi. Takový místní oskar.

Po schodech zvaných Mallona se můžete vydat nahoru nad město k bazilice svatě Begoñi. I když je hlavním svatostánkem katedrála svatého Jakuba, duchovní srdce bije zde nahoře. Begoña je patronkou provincie Vizcaya, tady si říká své novomanželské ano nejvíce místních, a podporu si sem chodí vyprosit i fotbalisté slavného Atlético. Krásný, bohatě zdobený portál je jen předzvěstí ještě krásnějšího retáblu uvnitř kostela. K chrámu se však můžete dostat i jinak, a to výtahem z ulice Esperanza s krásným výhledem na město.

foto: shutterstock

Pavouci, vážky a rybí kost

Slávu dnes dělá Bilbao především moderní architektura. Dřívější zatuchlé doky a vlečky k pecím zmizely a nábřeží se stalo oblíbenou promenádou. Po Alameda de Mazaredo dojdete až k hudebnímu a kongresovému paláci Euskalduna. Vypadá jako obrovská rezavá loď, která uvízla na souši. Její autoři Federico Soriana a Dolores Palacios se nechali inspirovat zmizelými loděnicemi, které se právě zde nacházely. A cestou sem by vaší pozornosti neměla uniknout Terpsichoré, múza tance od Salvadora Dalího, gigantický pavouk od Luise Bourgoise nebo lávka pro pěší Zubi Zuri, která se jako bílá rybí kostra klene nad řekou, prostě jen jedno z mnoha dalších úžasných děl od Santiaga Calatravy.

Dnes je na úseku města deset mostů, jeden hezčí než druhý. Například lávka Padreho Arrupe. Vypadá jako obrovská vážka nad vodou, kritici ji však říkají Klíště. A až se moderny dosyta nabažíte, zatoulajte se do parku Doñi

TIP KOKTEJLU

Desítky mostů zdobí řeku Nervión. Ale pouze jeden z nich, San Antón, stojí na svém původním místě. Za to se těší privilegii a pyšní se ve znaku města. S mosty starými a futuristickými si ovšem nezadá industriální visutý most Bizcaya. Byl slavnostně otevřen a dokonce i vysvěcen roku 1893. A už v roce 1912 se zde jakýsi mistr Tebar pokusil o seskok na laně do řeky. Dal by se označit za předchůdce bungee jumpingu, i když tehdy se mu říkalo „muž kometa“.

Casildy s palmovým hájem a exotickými dřevinami.

Žádná španělská metropole se neobejde bez bulváru zvaného Gran Vía. Také v Bilbao je páteří moderního města, vznikajícího v 19. století. Začíná na kruhovém náměstí Plaza Circular dole u řeky a vede až k náměstí Sagrado Corazón s obrovskou sochou Ježíše. Pohled na ni je ohromující. Stejně jako vás ohromí vědomí, že restaurátoři odstranili frankistický nápis „Budu vládnout Španělsku“ z této nádherné sochy teprve v roce 2005.

Baskická

vášeň

Fotbal se dostal do města jak jinak než po řece. Přivezli ho angličtí námořníci v roce 1894, a i když první zápas byl pro místní hotové fiasko, už za čtyři roky se z bilbajských studentů vytvořil základ dnešního klubu Athletic. Výsledkem národní hrdosti je stadion San Mamés, fotbalová katedrála a doupě bilbajských Lvů. Byl to totiž právě svatý Mamas, kdo jako jediný zkontrolil lvy poté, co byl hozen do římské arény. Stadion se slavnostně otevřel v roce 1913 a první gól vstřelila místní hvězda, fotbalista přezdívaný Pichichi, který se po trávníku honil vždy s šátkem na hlavě. Jeho tehdejší přezdívka se dodnes používá pro označení nejlepšího střelce sezony. Každé nové fotbalové mužstvo, které na San Mamés zavítá, musí povinně složit k nohám sochy onoho velkého hráče květinou. Raritou také je, že za místní tým nehrají žádní koupení cizinci.

PELOTA

Velkou vášní Basků je kromě fotbalu také zajímavá hra pelota vasca neboli baskický míč. Vzdáleně připomíná squash. Dvě družstva (či dva hráči) metají míček velkou rychlostí proti zdi pomocí speciální rakety vyrobené například z kůže či proutí (cesta punta). Odražený míček se pak může jednou dotknout země, poté jím musí protihráč opět mrštit proti zdi.

KLÁNÍ SILÁKŮ

Baskové jsou často silní muži s kořenou v horách, kteří rádi zkusí pevnost svých svalů. Milují silové sporty, hlavně vrhání kládou, štipáním špalků nebo přetahování lanem. Soutěží ale také ve zručnosti – například při kosení trávy na čas nebo při práci s motorovou pilou.

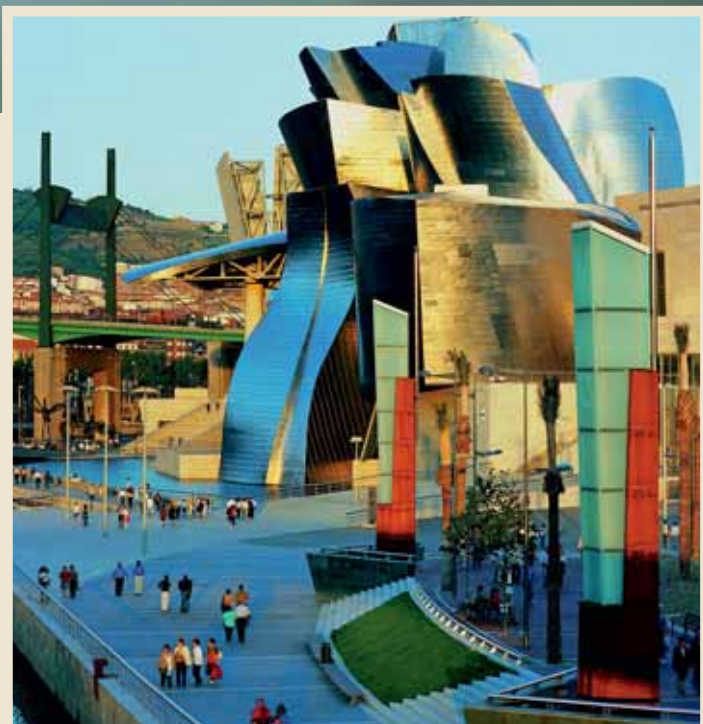

Nepotopitelný Titanik

Titanovými destičkami pokryté Guggenheimovo muzeum v Bilbau někomu skutečně může připomínat nejslavnější loď světa. Ať se ale díváte na jakékoli fotky, ani ty sebelepší vám nezprostředkují pozitivní šok, který zažijete při skutečném setkání.

Za ranního rozbřesku, při západu slunce či v pravé poledne, pokaždé má tento muzejní obr oblek jiné barvy a hází odlesky na všechny strany. Bože, to je krása, vydechnete, a jdete dovnitř. A tam vám ta jednoduchost nenásilně členěného prostoru znovu sevře srdce. Genialita promyšlenosti a jednoduchosti. Naprostá urbanistická regenerace, pro kterou se radnice Bilbaa rozhodla v roce 1977 změnit stagnující vysoké pece a loděnice na něco ojedinělého. Třeba do černého. Dnes tu stojí muzeum, které je samo o sobě uměleckým

dílem. Skoro už nepotřebujete vidět to, co je vystaveno uvnitř. To je jen další přidaná hodnota.

Kanadskému architektovi Franku Gehrymu nabídli, ať si vybere jakýkoliv pozemek. Vybral si to nejužší místo s nevábným a chaotickým uspořádáním okolních staveb. A na souši tu teď stojí objekt pokrytý titanovými šupinami. Je to loď rozrážející vlny, nebo obrovský kytovec uvízlý na souši, nebo pozůstatek ocelářských fabrik? Je na vás, co si představíte.

Osou vnitřního prostoru je vysoké atrium, jakási hlavní futuristická katedrální loď. Všechny stěny a další výstavní prostory se točí kolem ní. Tři patra, devatenáct výstavních sálů pro dočasné expozice, propojovací mosty, prosklené výtahy, přirozené světlo. I výstavní laik pochopí, co to je muzejní genialita.

Další informace: www.guggenheim-bilbao.es. Otevřeno: ÚT-NE 10–20 hod. Vstupné se mění podle probíhajících výstav. Zahnuje audio průvodce.

U schodů vedoucích k hlavnímu vchodu do Guggenheimova muzea vítá návštěvníky foxteriér Puppy. Jeff Koons ho vytvořil z květin a trávy. Hýří všemi barvami podle ročního období a má úctyhodné rozměry, 12,4 metru na výšku, 15 tun na váhu. Puppy byl také vystaven na olympiádě v Sydney, ale zoufalí obyvatelé Bilbao si ho vyžádali zpět. Je to maskota města. Místní s nadsázkou říkají, že důležitý je právě Puppy, ta budova za ním, tedy muzeum Guggenheim, je jen bouda pro něj, kterou mu museli postavit.

JAK SE SEM DOSTAT

Letecky se do Bilbao dostanete z Madridu nebo Barcelony. Letiště samo o sobě je architektonicky skvost od Santiaga Calatravy. Přezdívá se mu La Paloma – holubice. Celostátní vlaky přijíždějí na nádraží Renfe (Estación del Norte). Odtud se dostanete do San Sebastián a Irúnu, ale také do Madridu a Barcelony. Úzkokolejná Feve nabízí i speciální turistické trasy po celém severním Španělsku a luxusní Transkantabrijský vlak, takový severošpanělský Orient express.

Parním vláčkem se můžete projet z nádraží Eusko Trenu.

Trajekty ferry jezdí dvakrát týdně do anglického města Portsmouth. Ale od Guggenheimova muzea se můžete vydat lodí Pil-Pil na padesátiminutovou projížďku až k oceánu. Loď odjíždí z Paseo Uribitarre ve 12, 13, 17 a 18 hodin. Na pobřeží se můžete dostat metrem - trasa 2 jej spojuje s centrem města. Můžete si koupit zlevněnou jízdenku na 10 jízď.

Více o Bilbao: www.bilbao.net/bilbaoturismo

TIP KOKTEJLU

foto: shutterstock

Jak na Basky

Desítky koncertů a pouličních představení, přehlídka umění ohňostrůjců, korida i sportovní klání, při kterých své síly měří největší siláci z celé země. Takový je největší bilbajský festival Semana Grande, Velký týden. Koná se pravidelně třetí srpnový týden, trvá devět dní a každý rok jej navštíví sto tisíc lidí. Diváky nejvíce lákají každoroční mezinárodní soutěže ohňostrojů. Pohádkově barevnou oblohu si nejlépe vychutnáte z některého z bilbajských mostů.

7 RAD JAK SI UŽÍT BASKICKO

1. Nepovyšujte se – Už ve středověku si byli všichni Baskové formálně rovni. Všichni byli dle zákona urození a čisté krve, nesměli být vězněni bez soudu ani mučeni. Pohanění cti je pro Basky tou největší urážkou.

2. Dodržujte slovo – Baskové jsou pragmatičtí, struční a tvrdí obchodníci a co říknou, to platí. Snad je to pozůstatek dávných dob, kdy z hor scházeli pasteveci, aby si pouhým plácnutím ruky u pohraničního kamene dohodli svá pastevecká teritoria.

3. Nesmějte se jazyku – Kaixo! Baskičtina může znít slovanským uším zvláště, jde totiž o zcela izolovaný jazyk, který je na hony vzdálen španělštině či francouzštině. Jazykovědci nad ním dodnes kroutí hlavou, generál Franco jej chtěl vymýtit, ale Baskové jsou na něj velmi hrdí. Ikusi arte!

4. Pozor na ekologii – Baskové jsou se svou krajinou úzce spjati a těžce nesou, když se s ní zachází nešetrně. Přírodní parky pokrývají skoro čtvrtinu plochy celého Baskicka.

5. Chvalte jejich víno – Txacoli je bílé víno vyšlechtěné pro sychravé podnebí Baskicka. Je trpké a nakyslé, ale Baskové o něm říkají, že je dobré, protože je jejich.

foto: flickr.com

6. Chvalte cokoliv baskického – Tím uděláte místním lidem radost úplně největší. Jsou totiž až nekriticky hrdí na vše, co pochází z milovaného a jedinečného koutu země zvaného Baskicko.

7. Respektujte Bilbao – Bilbajané vědí o svém městě, že není krásné v pravém slova smyslu, ale niterně jej milují.

CO JINDE NEOCHUTNÁTE

Pincho (pintxo) se podobá našim chlebičkům, variace nekonečná. V kavárně Iruña je podávají s párátkem. Při odchodu platíte podle počtu párátka. Dva tři pinchos a jste nasyceni.

foto: Zuzana Churanova

Může být něco elegantnějšího než nazývat šampaňské vodou!

Sidra - jablečný mošt, který se pije k býčím kotletám. Mok ze sudů se chytá do sklenic. Pit můžete i nápoj Agua de Bilbao – voda z Bilbao je vlastně šampaňské nebo šumivé

Idiazabal – sýr z přírodního ovčího mléka od speciálního druhu ovcí zvaného Lacha. Výborně se k němu hodí víno kalimotxo – něco mezi červeným vínem a sangriou, které se zde říká zurracapote.

